

บทคัดย่อ

จากการที่ได้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในช่วงปี 2540 - 2544 ความเดือดร้อนในด้านการครองชีพแผ่กระจายไปทั่วทุกชนชั้น กลุ่มการผลิตที่ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการบริการ มีการเลิกจ้าง ลดค่าจ้าง ลดชั่วโมงการทำงานลง ทำให้กลุ่มผู้ใช้แรงงานมีรายได้น้อยลง ในขณะที่เดิวก่อนก็มีเวลาว่างมากขึ้น

กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้สนองพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้พิจารณาร่วมกันเห็นว่าประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมได้เปรียบในเชิงการเกษตร ควรส่งเสริมอาชีพการเกษตรให้กลุ่มผู้ใช้แรงงานในโรงงานทำการเกษตรปลูกพืชผักปลอดสารพิษ เลี้ยงสัตว์ เลี้ยงปลา ในพื้นที่ว่างเปล่าของโรงงาน ใช้สำหรับบริโภคและเหลือไว้จำหน่ายเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัวอีกทางหนึ่ง ทั้งสองกระทรวงได้มีการลงนามในข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือในการดำเนินโครงการเกษตรโรงงาน เมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2542 โดยแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการดำเนินการส่งเสริมและสนับสนุนโครงการอย่างชัดเจน ส่วนการทำงานอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมนอกจากจะกำหนดวิธีดำเนินการหรือแนวทางดำเนินการแล้วยังมีการจัดตั้งคณะทำงานดำเนินโครงการเกษตรโรงงานในระดับส่วนกลาง และในระดับส่วนภูมิภาค รวมทั้งจัดให้มีการประชุมชี้แจงซักซ้อมความเข้าใจในการดำเนินโครงการใน 4 ภาค รวม 75 จังหวัด ทั่วประเทศ ซึ่งผลจากการประชุมดังกล่าวสามารถสรุปประเด็นความร่วมมือของทั้งสองกระทรวง จากนั้นได้ดำเนินการนำร่องที่จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดต่าง ๆ รวม 56 จังหวัด สามารถขยายโครงการไปได้ในจำนวน 108 โรงงาน พื้นที่โครงการจำนวน 1,031 ไร่ 50 ตารางวา จำนวนลูกจ้างใน 3,857 ครอบครัว รวมผู้ได้รับประโยชน์จากโครงการจำนวนประมาณ 11,511 คน นับได้ว่าได้รับความสำเร็จอย่างดียิ่งตัวอย่าง เช่น โครงการเกษตรโรงงานจังหวัดลพบุรี มีผลงานดีเด่นบรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ถึงกับมีผู้บริหารระดับสูงคือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมจำนวน 2 ท่าน และนายกรัฐมนตรีได้ตรวจเยี่ยมโครงการในช่วงปี 2542

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์โครงการเกษตรโรงงานทำให้ทราบว่ามีการดำเนินโครงการเป็นไปตามข้อตกลงทุกประการ แต่วิธีดำเนินการที่กำหนดให้มีการดำเนินการในระยะยาวด้วยนั้น ปรากฏไม่เป็นไปตามนั้น เพราะมีการชะลอและหยุดดำเนินโครงการตั้งแต่ช่วงปี 2544 เป็นต้นมา

ปัจจัยที่ส่งผลให้โครงการได้รับความสำเร็จ ในช่วงปี 2542 เพราะบุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนกลาง ภูมิภาคและทั้งภาคราชการเอกชน ต่างกระตือรือร้นเอาใจใส่ส่งเสริมสนับสนุนประสานงานกันดีมาก บุคคลระดับสูงมีลักษณะของความเป็นผู้นำที่ดี มีการให้ขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน

ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคทำให้โครงการไม่ต่อเนื่อง เพราะการเปลี่ยนหน่วยงานรับผิดชอบ ประกอบกับภาวะเศรษฐกิจดีขึ้น ผู้รับผิดชอบมีงานตามคำสั่งนโยบายที่ใหม่และเร่งรัดดำเนินการมากขึ้น ทำให้ไม่ได้เข้าไปส่งเสริมโครงการเหมือนเดิม ส่วนหนึ่งคิดว่าผู้ประกอบการมีความเข้าใจดีแล้ว จึงน่าจะดำเนินการเองได้อย่างต่อเนื่อง

สำหรับข้อเสนอแนะ ที่เป็นประโยชน์นั้น เห็นว่าควรศึกษาทบทวนโครงการเกษตรโรงงาน เพื่อนำมาดำเนินการใหม่อีกครั้ง โดยไม่ต้องคำนึงว่าเศรษฐกิจดีหรือไม่ดี เพราะเป็นโครงการที่กลุ่มผู้ใช้แรงงานและผู้ประกอบการได้รับประโยชน์โดยตรง ซึ่งสมควรให้กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน รับผิดชอบดำเนินการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

คำนำ

โครงการเกษตรโรงงาน นับว่าเป็นโครงการตามแนวนโยบายร่วมกันของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยเฉพาะในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2540 ต่อเนื่องปี พ.ศ. 2544 วัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อแก้ปัญหาพนักงานในโรงงานถูกเลิกจ้าง ลดเวลาการทำงานหรือลดค่าจ้าง อันเนื่องมาจากโรงงานประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจ เป็นการช่วยเสริมสร้างรายได้แก้ปัญหาดังกล่าว โดยพิจารณาคัดเลือกโรงงานที่มีพื้นที่ว่างเปล่า และมีศักยภาพเหมาะสมกับการทำการเกษตร ซึ่งเจ้าของโรงงานอนุญาตให้พนักงานในโรงงานที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการจัดตั้งกลุ่มขึ้น และใช้เวลาว่างหรือวันหยุดทำการเกษตรร่วมกัน เป็นการช่วยให้พนักงานรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ก่อให้เกิดผลผลิตและรายได้เพิ่มขึ้น อีกทั้งเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือนของพนักงานด้วย

โครงการนี้ในอดีตช่วงปี 2542 - 2543 ได้ขยายผลการดำเนินงานไปถึง 56 จังหวัด จำนวน 108 สถานประกอบการ แต่ปัจจุบันไม่มีการดำเนินการต่อเนื่อง ผู้ศึกษาจึงเลือกศึกษาเพื่อทราบถึงผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ พร้อมกับเสนอแนะให้มีการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมอีกต่อไป

ประยูร ชะมะผลิน

มกราคม 2548

สารบัญ

		หน้า
บทคัดย่อ		ก
คำนำ		ค
สารบัญ		ง
บทที่ 1	บทนำ	1
	- ความสำคัญของการศึกษา	1
	- วัตถุประสงค์ของการศึกษา	6
	- ขอบเขตของการศึกษา	6
	- วิธีการศึกษา	7
	- ข้อจำกัดในการศึกษา	7
	- นิยามศัพท์	7
	- ผลที่คาดว่าจะได้รับ	10
บทที่ 2	กรอบแนวความคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	11
	- ทฤษฎีเกี่ยวกับการประสานงาน	11
	- แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นผู้นำ	17
	- แนวคิดความเป็นผู้นำของ ดร.ปัญญา โชติเทวีญ ประธานคณะกรรมการบริษัท สหฟาร์ม จำกัด	23
	- แนวคิดเกี่ยวกับขวัญ (Morale)	27
	- กรอบแนวคิดและผลการดำเนินโครงการเกษตร โรงงาน	30
บทที่ 3	การดำเนินงานตามโครงการเกษตร โรงงาน	32
	- แนวทางการดำเนินโครงการ	32
	- หน่วยงานและหน้าที่รับผิดชอบ	33
	- การดำเนินงานเพื่อขยายผลโครงการ	36
	- ผลการดำเนินงานโครงการเกษตร โรงงาน 12 เขตตรวจราชการ	37
	- การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โครงการ	40

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
- การติดตามผลการดำเนินโครงการ	40
- ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการ	41
- ผลการดำเนินงานตามโครงการเกษตรโรงงานจังหวัดลพบุรี	42
1. วัตถุประสงค์	42
2. ระยะเวลาดำเนินการ	43
3. ค่าใช้จ่ายเพื่อใช้ดำเนินโครงการ	43
4. ผลการดำเนินโครงการตั้งแต่เดือนเมษายน – กันยายน 2542	43
5. การติดตามผลการดำเนินโครงการเกษตรโรงงาน จังหวัดลพบุรี	52
6. ภาพผลงานโครงการเกษตรโรงงานจังหวัดลพบุรี	54
7. ผลกระทบจากโรคระบาดใช้หัวคั่นก	60
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	62
- ปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดผลสำเร็จของโครงการเกษตรโรงงาน	63
1. ปัจจัยทางด้านการประสานงาน	63
2. ปัจจัยทางด้านการเป็นผู้นำ	65
3. ปัจจัยตามกรอบแนวคิดและผลการดำเนินโครงการเกษตร โรงงาน	68
- ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคที่ทำให้โครงการเกษตรโรงงานไม่สามารถ ดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องยั่งยืน	68
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	71
- สรุปผลการศึกษา	71
- ข้อเสนอแนะ	72
บรรณานุกรม	

สารบัญ (ต่อ)

ภาคผนวก

- คำสั่งกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคมที่ 265/2541 ลงวันที่ 19 พฤศจิกายน 2541 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานดำเนินโครงการเกษตรโรงงาน
- หนังสือกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ที่ รง 0208/ว 0015 ลงวันที่ 13 มกราคม 2542 เรื่อง การดำเนินโครงการเกษตรโรงงาน
- หนังสือกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ที่ รส 0208/ว 74 ลงวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2542 เรื่อง ทบทวนการปฏิบัติงานโครงการเกษตรในโรงงาน
- โครงการเกษตรโรงงานจังหวัดลพบุรี ลงวันที่ 30 มีนาคม 2542
- คำสั่งจังหวัดลพบุรี ที่ 494/2542 ลงวันที่ 30 มีนาคม 2542 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานดำเนินโครงการเกษตรโรงงาน จังหวัดลพบุรี
- คำสั่งกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ที่ 129/2542 ลงวันที่ 19 พฤษภาคม 2542 เรื่อง การดำเนินโครงการเกษตรโรงงาน
- หนังสือกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ที่ รส 0208/ว 195 ลงวันที่ 19 พฤษภาคม 2542 เรื่อง แจ้งให้จังหวัดจัดทำแผนปฏิบัติงานตามโครงการ
- บันทึกกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ที่ รส 0208/ 1759 ลงวันที่ 2 สิงหาคม 2542 เรื่อง โครงการเกษตรในโรงงาน
- หนังสือกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ที่ รส 0208/1612 ลงวันที่ 6 สิงหาคม 2542 เรื่อง โครงการเกษตรในโรงงาน

สารบัญ (ต่อ)

- เอกสารข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือในการดำเนินโครงการเกษตรในโรงงานลงวันที่ 1 กรกฎาคม 2542
- คำสั่งกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ที่ 278/2542 ลงวันที่ 9 ธันวาคม 2542 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการเกษตรโรงงาน
- บันทึกกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ที่ รส 0208/ 057 ลงวันที่ 10 มกราคม 2544 เรื่อง ส่งมอบงานการดำเนินโครงการเกษตรโรงงาน
- หนังสือกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ที่ รส 0208/ 059 ลงวันที่ 23 มกราคม 2544 เรื่อง การดำเนินโครงการเกษตรโรงงาน
- บันทึกสำนักงานแรงงานและสวัสดิการสังคมจังหวัดลพบุรี ที่ ลบ 0027/110 ลงวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2544 เรื่อง การส่งมอบภารกิจในการดำเนินโครงการเกษตรโรงงาน จังหวัดลพบุรี